

Caspar David Friedrich (1774-1840), Zelfportret met muts en vizierklep, potlood en waterverf op papier, 8 maart 1802, Kunsthalle, Hamburg

Zie ze varen op hun zeilscheepje, in hun huwelijksbootje de veilige thuishaven van de Oostzeestad Greifswald tegemoet. Aan boord is een jong gehuwd stel: de schilder Caspar David Friedrich (35) en zijn buurmeisje Caroline Bummer. Toegegeven, de symboliek op het schilderij uit 1818/19 doet nu sentimenteel-burgerlijk aan.

Net als in andere schilderijen staan de figuren met hun rug naar de toeschouwer gekeerd. Is dat omdat Friedrich slecht in anatomie was? Hij beeldt zijn figuren namelijk in verhouding ook vaak veel te groot in het landschap af. Het fascinerende hiervan is echter wel dat je meestal over de schouder van een of meerdere figuurtjes in de verte meekijkt. Zo word je als vanzelf meegezogen in het natuurfotoreel, vaak met prachtig verlopende pastelinten. Daardoor komt ook de blik van de toeschouwer op oneindig te staan.

Was het technische onhandigheid, eenduidige symboliek of kitscherige religiositeit die maakte dat Caspar David Friedrich (1774-1840) lange tijd alleen in Duitsland waardering genoot maar verder als marginaal figuur in de kunstgeschiedenis werd beschouwd?

Anders dan Turner, Géricault of Delacroix spat bij Friedrich de romantiek nooit van het doek af. Zelfs zijn meest abstracte compositie, een door het opkruisende pakjers verzwolgen schip (1823) blijkt - als je het van dichtbij bestudeert - in en in keurig te zijn gepenseeld waar een expressionistische toets niet misstaan had. Zo was Friedrich opgeleid aan de kunstacademie van Kopenhagen, Denemarken (1794-98). Daar stond de Nederlandse landschapsschilderkunst uit de Gouden Eeuw in hoog aanzien.

BERG, WATER

Friedrichs bekendste schilderij, eveneens uit 1818, toont drie mensen op de rand van een krijtrots op het eiland Rügen. Ook dit doek zou Caspar David en Caroline Friedrich verbeelden, staand aan weerszijden. Tussen hen knielt een onbekende man griezelig dicht bij de gapende afgrond. Wat doet hij? Verloor hij hier een contactlens? Nou nee, waarschijnlijker is dat hij naar bloempjes zoekt. Friedrich lijkt hiermee het contrast tussen de tedere microkosmos en het nabije natuurgeveld te benadrukken. Dat alles maakt het tot een surreële voorstelling, ➤

*Traum durch die Dämmerung
Weite Wiesen im Dämmergrau;
die Sonne verglomm, die Sterne ziehn,
nun geh' ich hin zu der schönsten Frau,
weit über Wiesen im Dämmergrau,
tief in den Busch von Jasmin.
Durch Dämmergrau in der Liebe Land;
ich gehe nicht schnell, ich eile nicht;
mich zieht ein weiches samtenes Band
durch Dämmergrau in der Liebe Land,*

